

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ**

**ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱՋՈՏԱԿԱ
Ն
ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

**Հետազոտության թեման՝ ԽԱՂԱՅԻՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԿԱՆԴՄԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ**

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Պետրոսյան Օսաննա

**Ուսումնական հաստատություն՝ Ներքին Բազմաբերդի Եսայի
Ասատրյանի անվան միջնակարգ դպրոց**

Երևան 2022

Բովանդակություն

1. Ներածություն.....	3
Գլուխ 1.....	5
1.1 Խաղի ընդհանուր բնութագիրն.....	5
1.2 Խաղերի գործառույթն ու դրանց դասակարգումը.....	7
1.3 Տարրական դպրոցում խաղերի կիրառման առանձնահատկությունները.....	8
1.4 Դիդակտիկ խաղերի դերն ու նշանակությունը տարրական դասարաններում մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում.....	11
1.5 Մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերի կիրառումը տարրական դասարաններում համապատասխան թեմայի ուսուցման շրջանակներում.....	12
Գլուխ 2.....	18
2.1 Հետազոտական աշխատանք.....	18
2.2 Ուսուցիչների շրջանում կատարված հետազոտության արդյունքների հիման վրա կատարված եզրակացություն.....	20
2.3 Դիդակտիկ խաղի իրականացումից առաջ և հետո աշակերտների տված պատասխանների համեմատական վերլուծություն.....	22.
Եզրակացություն.....	23
Գրականություն.....	25

Ներածություն

Ժամանակակից կրթական միջավայրը պահանջում է գործիմաց և կոմպետենտ մասնագետներ, ովքեր կկարողանան հնարավորինս արդյունավետ կազմակերպել ուսուցման գործընթացը՝ հենվելով ինչպես ինֆորմացիոն դարաշրջանի ձեռքբերումների և բացահայտումների, այլև դեռևս հին ժամանակներից եկած ու փորձված տարբեր մեթոդների վրա: Այսօրվա մանկավարժից պահանջվում են ինչպես մասնագիտական կայուն գիտելիքներ, այնպես էլ դրանք ուսուցանելու արդյունավետ եղանակների մշակման կարողություններ:

Ուսուցման պրակտիկայում հատկապես վերջին տասնամյակներին լայնորեն կիրառվում են այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնց հիմքում ընկած է խաղային մոդելավորումը:

Խաղային ուսուցումը ենթադրում է տարբեր հիմնախնդիրների լուծումներ՝ կապված մասնագիտական գործունեության, մարդկային փոխհարաբերությունների, անձնական դժվարությունների հետ:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ արդի պահանջող և արագ փոփոխվող սոցիալ-հասարակական միջավայրում կրթության մակարդակը նշանակալիորեն կախված է ուսուցման արդյունավետ միջոցների ներդրումից, որոնք հնարավորություն կտան կրթության հետագա զարգացման: Եվ երկրորդ՝ ցույց տալ, որ խաղերը, բացի հիմնականում դրանց կիրառման նպատակներից (թեմայի մատչելի ուսուցում, աշակերտների ակտիվացում և այլն), կարող են իրագործել նաև այլ՝ բավականաչափ կարևոր նպատակներ:

Հետազոտական աշխատանքի ***նպատակն է՝*** բացահայտել դիդակտիկ խաղերի կիրառման արդյունավետությունը տարրական դպրոցում՝ մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում, մի շարք նպատակների, մասնավորապես՝ բնաճանաչողական գիտելիքների փոխանցման, համագործակցային կարողությունների մշակման, միջառարկայական կապերի հաստատման տեսանկյունից: Ինչպես նաև բացահայտել, թե դրանց արդյունավետ կիրառումը որքանով է ազդում աշակերտների առաջադիմության ցուցանիշի վրա:

Ուսումնասիրության հիմնական ***խնդիրներն են՝***

➤ Բացահայտել տարրական դպրոցում մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում դիդակտիկ խաղերի կիրառման հնարավորություններն ու հեռանկարները:

➤ Ղիտարկել դիդակտիկ խաղերը՝ որպես տարրական դպրոցում ուսուցման արդյունավետության բարձրացման միջոցներ, դրանց հնարավորությունները, առավելությունները և թերությունները,

➤ Ղիտարկել դիդակտիկ խաղերի դերը կրտսեր դպրոցականների աշխարհաճանաչողության, առարկաների միջև կապերի հաստատման և համագործակցային կարողությունների մշակման գործում,

➤ Բացահայտել դրանց ճիշտ ու տեղին կիրառման ազդեցությունը աշակերտների առաջադիմության վրա:

Այսպիսով ուսումնասիրությունները հիմնականում միտված են տարրական դասարաններում խաղային տեխնոլոգիաների դերի, դրանց անցկացման առանձնահատկությունների, հիմնական պահանջների ու դրանց՝ ուսուցման գործընթացում ունեցած արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ:

Գլուխ 1

1.1 Խաղի ընդհանուր բնութագիրն

Խաղը գործունեության մյուս տեսակների համեմատությամբ աշակերտների համար ամենահասանելին է, որը հնարավորություն է տալիս նրանց վելուծելու շրջապատող իրականությունից իրենց ունեցած տպավորություններն ու սակավ փորձը: Խաղի ընթացքում բացահայտ կերպով դրսևորվում են երեխայի մտածողության ու երևակայության առանձնահատկությունները, նրա հուզականությունն ու ակտիվությունը, համագործակցության և հաղորդակցման նկատմամբ պահանջմունքը:

Կրտսեր դպրոցականի խաղը, խաղային գործունեությունը ստեղծում է հատուկ հուզական դաշտ, որտեղ երեխան ենթագիտակցորեն, առանց որևէ ստիպողականության և խրատների ձգտում է ինքնաարտահայտման, ինքնաճանաչման, ինքնուրույնության: Դիդակտիկ խաղերի էությունը կայանում է նրանում, որ երեխաները լուծում են մտավոր խնդիրներ, որոնք ներկայացվում են նրանց հետաքրքրաշարժ խաղերի տեսքով: Աշակերտների կենսական պահանջը խաղի նկատմամբ պետք է ծառայեցնել որոշակի կրթական խնդիրների լուծմանը [1]:

Խաղը դինամիկ շարժունակ տեխնոլոգիա է, որի կիրառումը զարգացնում է երեխաների ուշադրությունը, օգնում ուսուցչին՝ ակտիվացնելու անհամարձակ երեխաներին [2]:

Խաղը հանդիսանում է հաղորդակցման, ուսուցման և կյանքի փորձի ձեռքբերման միջոց [3]:

Մարդուն բոլոր կողմերով, բոլոր իմաստներով բացահայտելու համար բավական է նրան ուսումնասիրել խաղային գործունեության ժամանակ:

Գ.Պ. Շեդրովիցկին գրում է, որ խաղը`

- ✓ երեխայի առանձնահատուկ վերաբերմունքն է շրջապատող աշխարհին,
  - ✓ երեխայի առանձնահատուկ գործունեության տեսակ, որը փոփոխվում է և ձևավորվում որպես նրա սուբյեկտիվ գործառույթ,
  - ✓ երեխային սոցիալապես հանձնարարված և նրա կողմից յուրացված գործունեության տեսակ,
  - ✓ գործունեության տեսակ, որի իրականացման ընթացքում տեղի է ունենում երեխայի սեփական հոգեկան առանձնահատկությունների ընկալում,
  - ✓ երեխայի ամբողջ կյանքի սոցիալ-մանկավարժական կազմակերպման տեսակ
- [4]:

Դ.Կ. Մենջերիցկու տեսակետի համաձայն՝ խաղը երեխային ամենահասանելի գործունեության տեսակն է, որը երեխային հնարավորություն է տալիս վերլուծելու սեփական տպավորությունները: Այն համապատասխանում է երեխայի մտածողության, ակտիվության, հուզականության ակնառու-պատկերավոր բնույթին: Խաղում արտահայտվում են երեխաների՝ կյանքի նկատմամբ ունեցած պատկերացումներն ու նրանց փորձը[5]:

Ընդլայնված տարբերակով խաղը կոլեկտիվ գործունեություն է, որում երեխաները յուրացնում են այն սոցիալական փորձը, որը դարեր շարունակ մշակվել է հասարակության կողմից: Այլ փորձի յուրացումը տեղի է ունենում երեխաների մոտ ինքնուրույնության, ակտիվության, նախաձեռնողականության, կազմակերպչական կարողությունների զարգացման միջոցով:

Խաղում շուտ են արտահայտվում երեխայի որոշ անհատական առանձնահատկություններ: Խաղային գործունեության ընթացքում նրբորեն և բնական միջավայրում դաստիարակվում են խոսքային խանգարում ունեցող երեխաների վարքը, շտկվում է նրանց խոսքը:

Վերջին տասնամյակների ընթացքում մանկավարժական գրականության մեջ ձևավորվել են տարբեր սահմանումներ ու կատարվել բազմաթիվ ուսումնասիրություններ խաղի վերաբերյալ:

Հայ հոգեբանության և մանկավարժության մեջ ևս կա խաղի հատուկ բնութագիր՝ ներկայացված Ա.Նալչաջյանի և Ա.Լալաբեկյանի կողմից: Ըստ Ա.Նալչաջյանի՝ խաղը գործունեության տեսակ է, որի դրդապատճառը ոչ թե նյութական արդյունք կամ օգուտ ստանալն է, հաճելի ապրումները, ընդունակությունների զարգացումը, սոցիալական կապերի ստեղծումն ու շրջապատող միջավայրի վրա ներգործելու ձգտումը:

Ա. Լալաբեկյանը խաղերը դիտում է ակտիվացնող ուսուցման մեթոդների համակարգում, քանի որ դրանց բազմազանությունը աշխուժացնում է ուսուցման գործընթացը: Խաղերը ձևավորում են նաև արժեքային վերաբերմունք ուսումնասիրվող երևույթների և ձեռք բերված գիտելիքների նկատմամբ [6]:

Հաշվի առնելով խաղի վերաբերյալ հոգեբանների և մանկավարժների ներկայացվող սահմանումները, կարծում ենք, որ խաղը նաև շրջակա աշխարհի ճանաչման միջոց է, քանի որ այն հնարավորություն է տալիս բացահայտելու շրջապատող աշխարհի իրերի և երևույթների միջև առկա բազմազան կապերն ու հարաբերությունները:

1.2 Խաղերի գործառույթն ու դրանց դասակարգումը

Վ.Ս. Կուկուշինը ներկայացնում է խաղային տեխնոլոգիայի կարևոր հետևյալ գործառույթները.

1. **Սոցիալ- մշակութային նշանակությունը:** Խաղի սոցիալ-մշակութային նշանակությունը ենթադրում է մարդու կողմից մշակույթի յուրացմանը, անձի ձևավորման ու դաստիարակման միջոց և թույլ է տալիս նրան գործել որպես կոլեկտիվի լիարժեք անդամ:

2. **Խաղի ինքնահրացման գործառույթը:** Հենց այդ տեսակետից առավել էական նշանակություն ունի խաղի գործընթացը և ոչ թե դրա արդյունքը, մրցակցությունը կամ որևէ նպատակի հասնելը:

3. **Հաղորդակցական գործառույթը:** Խաղը մարդուն ներգրավում է իրական մարդկային բարդ հարաբերությունների համակարգի մեջ:

4. **Խաղի ախտորոշիչ գործառույթը:** Խաղը յուրահատուկ ինքնաարտահայտման միջոց է, որը հնարավորություն է տալիս բացահայտել թաքնված ներուժը:

5. **Խաղի թերապևտիկ գործառույթը:** Գնահատելով խաղային գործելակերպի թերապևտիկ նշանակությունը՝ Ռ.Բ. Էկլոնինը գրել է, որ խաղային թերապիայի արդյունավետությունը որոշվում է նոր սոցիալական հարաբերությունների հաստատմամբ, որոնց մեջ երեխան մտնում է դերային խաղում:

6. **Խաղի շտկողական գործառույթը:** Խաղի միջոցով հոգեբանական շտկումն ընթանում է բնականոն ձևով: Շտկողական խաղերը կարող են օգնել շեղված վարքով աշակերտներին՝ հաղթահարելու այն ապրումները, որոնք խոչընդոտում են նրանց ներդաշնակ ինքնազգացողության կայացմանը:

7. **Խաղի գվարձացնող գործառույթը:** Խաղի գվարձացնող գործառույթն առնչվում է որոշակի հարմարավետության ու հաճելի միջավայրի ստեղծմանը:

Տարբեր ձեռնարկներում նշված է խաղի մոտ 500 տեսակ, սակայն խաղերի խիստ դասակարգում չկա: Այդուհանդերձ, առանձնացվում են խաղերի հետևյալ տեսակները՝ *մտավոր, շտկողական, ուսուցողական* կամ դիդակտիկ, շարժուն, հետաքրքրաշարժ, տրամաբանական: Սակայն այս դասակարգումը ևս պայմանական է և այն հնարավոր է ընդարձակել է պայմանավորված խաղի հետապնդած նպատակներով, իրականացման ձևերով, խաղի ժամանակ օգտագործված միջոցներով և այլն: Բացի այդ, հարկ է նշել, որ խաղերի տեսակները փոխկապակցված են: Օրինակ, շարժուն խաղերն իրենց մեջ պարունակում են հետաքրքրաշարժություն, տրամաբանական խաղերն ունեն մտավոր

զարգացում ապահովող հնարավորություններ, ուսուցողական խաղերը՝ բազմաթիվ շտկողական նպատակներ և այլն:

1.3 Տարրական դպրոցում խաղերի կիրառման առանձնահատկությունները

Դիդակտիկ խաղը խաղ է երեխայի համար, ուսուցչի կամ ավագների համար հանդես է գալիս որպես ուսուցման միջոց: Այն ունի որոշակի կառուցվածք և սովորաբար կազմակերպվում է՝ հաշվի առնելով վերջինիս կառուցվածքային առանձնահատկությունները և բաղադրիչները, որոնք խաղին տալիս են ուսումնական բովանդակություն: Այդ կառուցվածքի հիմնական բաղադրամասերն են.

- **Ուսուցողական խնդիրների առկայությունը՝** ուսուցողական նշանակությունը, որը որոշվում է ուսուցանվող ուսումնական նյութի բովանդակության հիման վրա:

- **Պատիարակչական նշանակությունը,** որը որոշվում է աշակերտների անձնային որակների հիման վրա խաղի թողած մանկավարժահոգեբանական ազդեցություններով:

- **զարգացնող** նշանակությունը պայմանավորված է խաղի և երեխայի անձի զարգացմանը նպաստող գործոններով,

- **խաղային գործողություններն իրականացնում են երեխաները՝** առաջնորդվելով խաղի խնդիրներով, որոնցով էլ հեշտ որոշվում են այդ գործողությունների բնույթը, հաջորդականությունն ու ընթացքը,

- **խաղի ընթացքի արդյունավետությունն** ապահովելու համար անհրաժեշտ են դիդակտիկ նյութեր, որոշակիորեն հիմնավորված պարագաներ և դրանց ճիշտ օգտագործումը խաղը կազմակերպելիս,

- **ուսումնական գործունեությունը** խաղի ժամանակ պիտի «թաքնված» լինի, բայց ոչ ամբողջությամբ երկրորդական համարվի: Այն պետք է հավասար չափաբաժնով բաշխվի խաղի ընթացքում,

- **խաղի կանոնները** պիտի բխեն երեխաների շահերից, համապատասխանեն նրանց կարողություններին և հոգեկան գործընթացների տեսակներին ու դրանց ձևավորվածության աստիճանին:

- **խաղի ընթացքը** պիտի հանգամանալի և տվյալ դասարանի երեխաներին ընկալելի մակարդակով նկարագրվի: Խաղի ընթացքը կազմակերպվում է խաղի կանոնների համաձայն և խաղացողների կողմից թույլ տված ցանկացած խախտում պիտի արժանանա համապատասխան արձագանքի:

• **Խաղի արդյունքների հանգամանալի վերլուծությունը և արդարացի գնահատումն ու ամփոփումը:** Արդյունքների ամփոփումը պիտի իրականացվի անմիջապես խաղի ավարտից հետո: Այն կարող է իրականացվել՝ կողմերին միավոր տալով, մրցանակներ բաժանելով և այլն: Ընդ որում՝ անհրաժեշտ է գնահատել ոչ միայն առանձին խմբերի ձեռքբերումները, այլև յուրաքանչյուր երեխայի նվաճումները, ընդգծել հատկապես ոչ ակտիվ երեխաների հաջողություններ: Խումբը հաղթող է ճանաչվում՝ հաշվի առնելով նաև խմբի յուրաքանչյուր անդամի ակտիվությունը:

Դիդակտիկ խաղերը թույլ են տալիս անհատականացնել աշխատանքը դասի ընթացքում, տալ առաջադրանքներ, որոնք հնարավորինս նպաստում են յուրաքանչյուր դպրոցականի զարգացմանը: Հաշվի առնելով այդ ամենը՝ հոգեբանամանկավարժական դիտարկումների արդյունքում առանձնացվել են խաղին ներկայացվող որոշակի պահանջներ՝

1. Խաղի ժամանակ ուսուցիչը պետք է դասարանում ստեղծի անկաշկանդ մթնոլորտ, որում երեխան իրեն ազատ կզգա, կվստահի իր իսկ ուժերին

2. Ցանկացած խաղ, որը առաջադրվում է ուսուցչի կողմից, պետք է նախօրոք մտածված և դիտարկված լինի:

3. Ուսուցիչը պիտի ուշադրություն դարձնի այն բանի վրա, թե աշակերտները որքանով են պատրաստ խաղին, հատկապես այն խաղերի ժամանակ, երբ աշակերտներից բավականաչափ ինքնուրույնություն է պահանջվում:

4. Հարկավոր է ուշադրություն դարձնել խմբերի ճիշտ բաշխման վրա: Այն հարկավոր է իրականացնել այնպես, որ յուրաքանչյուր խմբում լինեն տարբեր մակարդակի զարգացվածություն ունեցող երեխաներ:

5. Դիդակտիկ խաղերի անցկացման ժամանակ պիտի բացակայեն ստիպողականությունն ու հարկադրվածությունը:

6. Խաղերը, որոնց մասնակցում է երեխան, պիտի առաջադրվեն պարզից բարդ, հեշտից դժվար կադապարով:

7. Խաղերի կիրառումը պետք է լինի չափավոր: Խաղերը պետք է օգնեն ուսուցանվող նյութի յուրացմանը, այլ ոչ թե դասը ամբողջությամբ զվարճության վերածեն ինքնանպատակ լինեն:

8. Անթույլատրելի են խիստ պատժամիջոցները: Դրանք կարող են հանգեցնել այն բանին, որ երեխան այլևս չցանկանա մասնակցություն ցուցաբերել խաղերին:

9. Ուսուցիչն ինքը պետք է ապրի սովորողների հետաքրքրություններով: Նա պետք է հետաքրքրություն ցուցաբերի խաղի նկատմամբ և դրանով գրավի երեխաներին:

1.4 Դիդակտիկ խաղերի դերն ու նշանակությունը տարրական դասարաններում մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում

Մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերը ենթադրում են ժամանակակից մոտեցում ուսուցման գործընթացին, որը միաժամանակ դառնում է և՛ ուսուցանող, և՛ դաստիարակող, և՛ զարգացնող: Խաղի ընթացքում աշակերտների մոտ մշակվում է ուշադրությունը կենտրոնացնելու, ինքնուրույն մտածելու, նոր գիտելիքներ ձեռք բերելու ձգտում: Ամբողջովին տարված լինելով խաղով՝ երեխաները նույնիսկ չեն էլ նկատում, որ սովորում են, բացահայտում, սովորում են նորը, հարմարվում են անսովոր իրադրություններին, զարգանում է նրանց երևակայությունն ու մտքի ճկունությունը: Միայն խաղ խաղալու գործընթացն արդեն նրանց ակտիվացնում է, նրանք նախ հետաքրքրվում են խաղով, ապա՝ դրա կանոններով ու բովանդակությամբ:

Կարևոր է հաշվի առնել այն, որ մաթեմատիկական խաղերի բովանդակությունը պետք է անպայման համապատասխանի մասնակիցների գիտելիքների մակարդակին: Տարրական դասարանում մաթեմատիկայի ուսուցման ընթացքում գրեթե բոլոր թեմաների վերաբերյալ կարելի է կազմակերպել մաթեմատիկական խաղեր: Դրանք կարող են լինել տարբեր բնույթի՝ թեման ամփոփող, անցածն ամրապնդող, նոր նյութի հաղորդման ժամանակ, ինչպես նաև նախապատրաստող խաղեր: Մաթեմատիկական խաղեր կարելի է կազմակերպել նաև աշակերտներին թարմացնելու նպատակով:

Մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերը կարող են լինել նաև մրցութային: Այսպիսի խաղերն ավելի են աշխուժացնում և ակտիվացնում երեխաներին, ավելի մեծ զգացմունքայնություն է հանդես գալիս խաղի ժամանակ:

Մաթեմատիկայի դասերի ընթացքում պետք է կազմակերպել և անցկացնել ոչ միայն մաթեմատիկական խաղեր, այլ նաև տրամաբանական խաղեր: Այս խաղերն ունեն նշանակություն, քանի որ սրանց միջոցով զարգանում է երեխաների մտքի ճկունությունը, նրանք ինքնուրույն են չարչարվում և գտնում պատասխանը, իրենք տեսնում են իրենց սեփական աշխատանքի արդյունքը, որն էլ հենց հանդիսանում է այսպիսի խաղերի ամենակարևոր և գրավիչ ուժը:

Դիդակտիկ խաղերի միջոցով ապահովում են նաև տարբեր միջառարկայական կապեր: Օրինակ՝ մաթեմատիկայի և ֆիզկուլտուրայի միջև: Մաթեմատիկայի դասերին, հատկապես I և II դասարաններում կազմակերպվում են տարբեր ֆիզկուլտ դադարներ, որոնք թարմացնում են աշակերտներին, իսկ ֆիզկուլտուրայի դասերին կազմակերպվում են տարբեր մաթեմատիկական խաղեր, որոնք ընդլայնում են երեխաների մաթեմատիկական գիտելիքների օգտագործման շրջանակները, այսպիսով իրականացվում է մաթեմատիկայի և ֆիզկուլտուրայի միջառարկայական կապը:

Յուրաքանչյուր կազմակերպվելիք մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղ պետք է հասկանալի լինի յուրաքանչյուր աշակերտի, այլապես հետաքրքրություն չի առաջացնի նրա մեջ, որի պատճառով էլ ինչպես խաղը, այնպես էլ տարվելիք աշխատանքը կհմաստագրվի:

1.5 Մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերի կիրառումը տարրական դասարաններում համապատասխան թեմայի ուսուցման շրջանակներում

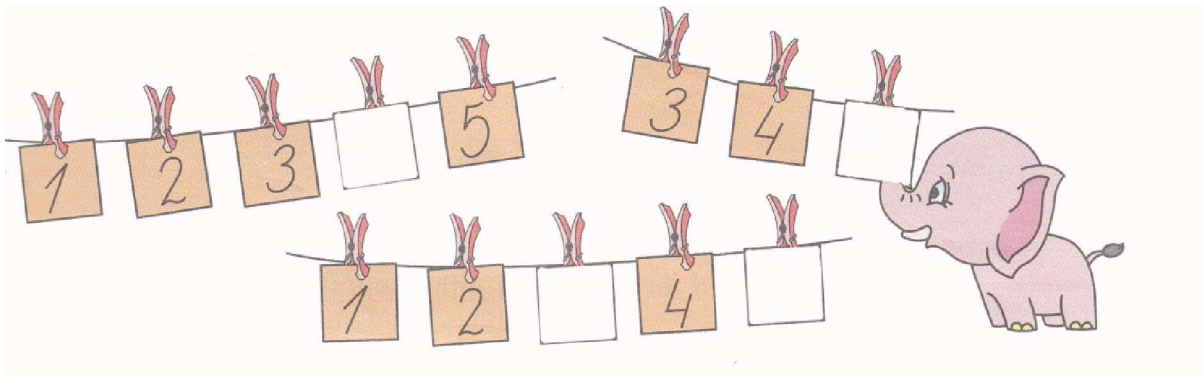
ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ <<ՏԱՄՆՅԱԿ ՀԱՄԱԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ>> ԹԿԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

<<Թվարկություն>> թեմայի ուսուցումը կարելի է ուղեկցել հետևյալ տիպի առաջադրանքներով և խաղերով`

1. Լրացնել բաց թողնված թվերը

Նպատակը` հաշվելու կարողության ամրապնդում:

Խաղերի նպատակն է թվերի շարքը ստանալու, թվերի նախորդի և հաջորդի մասին երեխաների ունեցած գիտելիքների ամրապնդումը:

2. Որոշի՞ր տնակի մյուս հյուրերին:

Նպատակը` թվի կազմության վերաբերյալ գիտելիքների ամրապնդում:

Թվի կազմության վերաբերյալ խաղերը հնարավորություն են տալիս հեշտությամբ յուրացնել գումարման և հանման այն դեպքերը, որոնք կատարվում են 10-ի սահմանում:

ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԵՐԸ ԿԻՐԱՌՎՈՒՄ ԵՆ 10-Ի ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ ԵՎ ՀԱՆՄԱՆ ԴԵՊԷՐԻ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Ֆուտբոլիստ արջուկը»

1.

Օգնի՛ր արջուկին ճիշտ գնդակներով հարվածել:

Նպատակը՝ 10- սահմանում գումարման և հանման դեպքերի ամրապնդում:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ՀԱՐՅՈՒՐՅԱԿ ՀԱՄԱԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

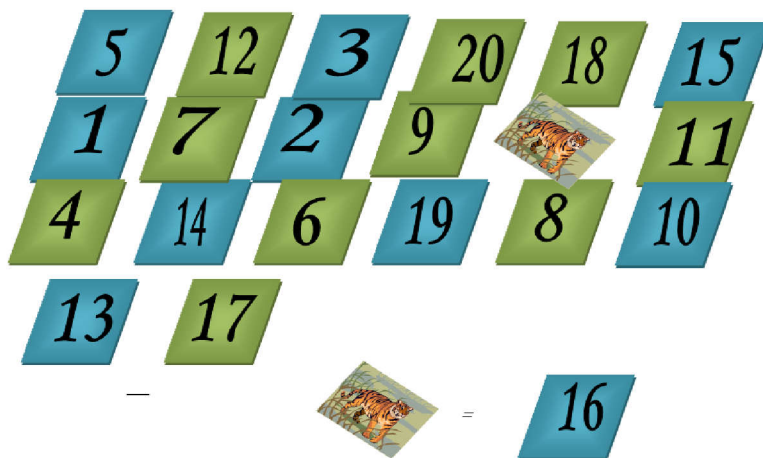
ԹՎԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. Տրտե՞ղ է թաքնված վագրը!

Նպատակը՝ ամրապնդել թվերի շարքը ստանալու և արագ կողմնորոշվելու կարողությունները:

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ թվաքարտեր, վագրի նկար:

Ընթացքը՝ խառը ձևով տրվում են 1-20 թվաքարտերը: Դրանցից մեկը շրջված է, որի հետևում դրված է վագրի կամ այլ կենդանու նկար: Խաղավարի պահանջով երեխաները պետք է աճման կամ նվազման կարգով դասավորեն թվաքարտերը և ասեն, թե որ թիվն է թաքնված վագրով թվաքարտի տակ: Ուշադիր հետևում են երեխաները առաջադրանքներ կատարողին: Եթե առաջադրանքը ճիշտ է կատարված, նրանք ծափահարում են:

2. «Անհայտ սնկերը»

Որոշի՛ր, թե ինչ թվեր են թաքնված սնկերի տակ՝ իմանալով 5-ի բազմապատկման և բաժանման աղյուսակը:

$5 * \text{[mushroom]} = 10$	$5 : 5 = \text{[mushroom]}$
$7 * 5 = \text{[mushroom]}$	$\text{[mushroom]} : 5 = 4$
$5 * \text{[mushroom]} = 15$	$\text{[mushroom]} : 8 = 5$
$6 * 5 = \text{[mushroom]}$	$25 : 5 = \text{[mushroom]}$
$\text{[mushroom]} * 5 = 45$	$\text{[mushroom]} : 5 = 10$

ԵՐՐՐՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԵՐ «ՀԱԶԱՐՅԱԿ» ՀԱՄԱԿԵՆՏՐՈՆԻ և «ԲԱԶՄԱՆԻՇ ԹՎԵՐ» ԹԵՄԱՆԵՐԻԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ և ԱՄՐԱՊԵՂՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

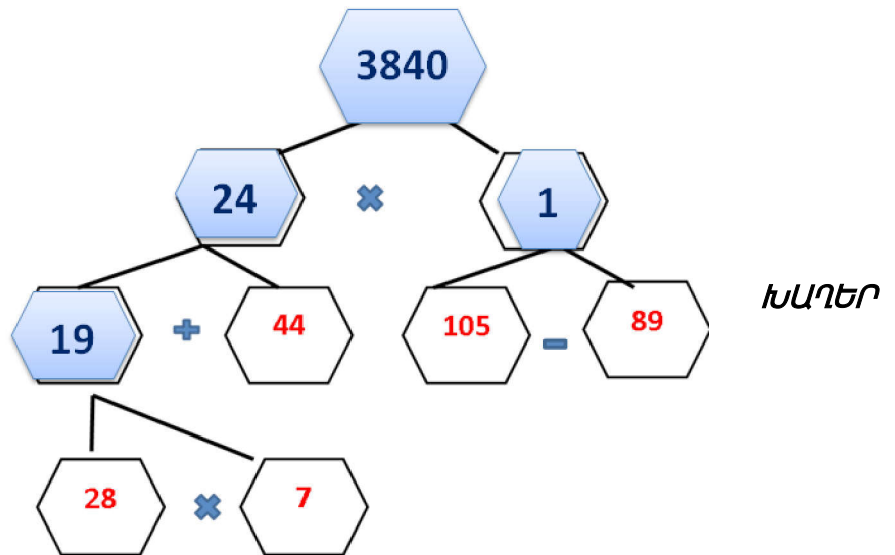
1. Ճիշտ է գրել արդյոք Այգը խմբերում եղած դրամների գումարը.

2.

2. «Լրացրու՝ բաց թողնված թվերը»

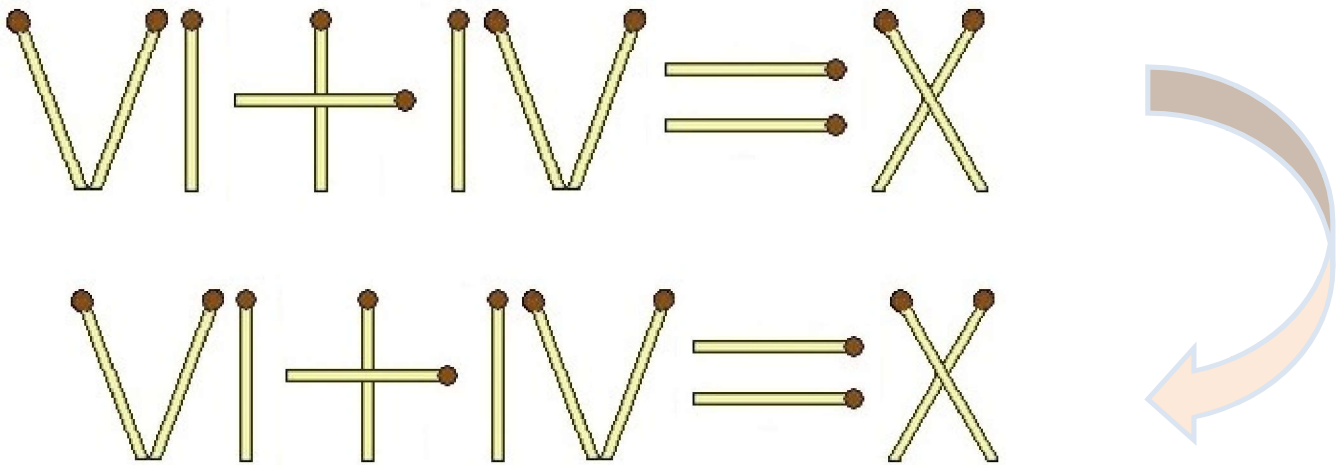
ՉՈՐՐՈՐԴ
ԴԱՍԱՐԱՆ

ԴԻԴԱԿՏԻԿ
ԱՇՏԱԿԵՐՏՆԵՐԻ

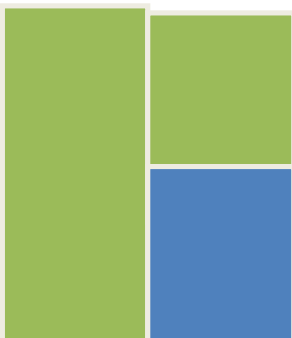

ՏՐԱՍԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ, <<ԱՄԲՈՂ>> և <<ՄԱՍ>> ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՐԱՊՆԴԱՄԱՆ, ԿՈՏՈՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԵԱՏՄԱՆ ԿԱՌՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՐԱՊՆԴԱՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. Լուցկու մեկ հատիկ տեղաշարժի՛ր և կրկին ստացի՛ր ճշմարիտ հավասարություն:

1. Կոտորակները համապատասխանեցրու համապատասխան պատկերներին:

1. Պատկերի n° ր մասն է ներկված կանաչ գույնով:

1) $\frac{1}{3}$

2) $\frac{3}{4}$

3) $\frac{2}{4}$

4) $\frac{1}{4}$

ԳԼՈՒԽ 2

2.1 ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտական աշխատանքի նպատակը`

✓ Պարզել մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերի դերը միջառարկայական կապերի հաստատման, աշակերտների աշխարհաճանաչողական գիտելիքների ընդլայնման և համագործակցային կարողությունների զարգացման տեսանկյունից:

✓ Որոշել դրանց կիրառման և աշակերտների առաջադիմության միջև առկա կապը:

✓ Բացահայտել դիդակտիկ խաղերի դերը, հնարավորություններն ու կարևորությունը ուսուցիչների կարծիքով:

✓ Որոշել խաղի կիրառումից առաջ և հետո ստացված տվյալների հարաբերությունը (արդյունքների դիմամիկան):

Հետազոտությունն իրականացվել է Ներքին Բազմաբերդի Եսայի Ասատրյանի անվան միջնակարգ դպրոցի 3-րդ դասարանում թվով 16 աշակերտների հետ:

Աշխատանքը կատարվել է <<Ճանաչենք մեր մայրաքաղաքը>> դիդակտիկ խաղի կիրառմամբ, աշխատանքի կազմակերպման եղանակը` խմբային աշխատանք: Աշխատանքը կազմակերպվել է 3 փուլերով, որոնցից 2-ը ընդգրկել են 1 դասաժամ, իսկ մյուս փուլը կազմակերպվել է արտադարանական աշխատանքի` էքսկուրսիայի ձևով:

Ստորև ներկայացնում ենք կատարված աշխատանքի բովանդակությունը:

ԽՄԲԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ «**ՃԱՆԱՉԵՆՔ ՄԵՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ**» ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԻ

ՄԻՋՈՑՈՎ

ՓՈՒԼ 1

Աշխատանքի նպատակը` «Բազմանիշ թվեր» թեմայի ամրապնդումը:

Դասարանը` երրորդ :

Խաղի ընթացքը

Դասարանը բաժանվում է 4 խմբի: Յուրաքանչյուր խումբ ստանում է ծրար, որում տեղադրված են մայրաքաղաքի 4 կառույցների անունները` **Մատենադարան, Ծիծեռնակաբերդ, Կառավարության շենք, Շախմատի տուն:** Յուրաքանչյուր խմբի տրվում է նաև մեկական մաթեմատիկական արտահայտություն: Մաթեմատիկական արտահայտության արժեքը հաշվելուց հետո այն ներկայացնում են կարգային գումարելիների գումարի տեսքով: Այնուհետև իմանալով, որ հայոց այբուբենի յուրաքանչյուր տառ ունի իր համապատասխան թվային արժեքը, գտնում են դրանք համապատասխան թվերի դեպքում: Գտնելով տառերը` նրանք փնտրում են և գտնում այդ

տառերը պարունակող համապատասխան բառը ծրարից: Բառը գտնելուց հետո մոտենում են ուսուցչին և ստանում հաջորդ առաջադրանքը:

ՓՈՒԼ 2

«ԵԿԵՔ ՎԵՐԾԱՆԵՆՔ»

Առաջին առաջադրանքի ավարտից անմիջապես հետո խմբերը ստանում են երկրորդ առաջադրանքը: Երկրորդ առաջադրանքի բովանդակությունը հետևյալն է. յուրաքանչյուր խումբ ստանում է իր կառույցի վերաբերյալ փոքրիկ տեղեկություն, որում թվական տվյալները բացակայում են: Թվական տվյալների վերականգնման համար առաջադրանքի ներքևում խառը տրված են թվեր: Աշակերտները ընտրում են համապատասխան թիվը և տեղադրում տեքստում՝ վերականգնելով տեքստի բովանդակությունը: Առաջադրանի կատարումից անմիջապես հետո խմբերը բանավոր ներկայացնում են տվյալ կառույցի մասին տեղեկությունը՝ տեղեկացնելով նաև մնացած խմբերի անդամներին:

Փուլ 3

Այցելություն մայրաքաղաքի կառույցները

Երրորդ փուլի ընթացքում ամփոփվում են երկու փուլերի առաջադրանքների կատարման արդյունքները: Որոշվում է հաղթող խումբը և համապատասխանաբար կազմակերպվում է այցելություն տվյալ կառույցները: Ացելության ընթացքում նկարահանվում է փոքրիկ տեսանյութ, որտեղ երեխաները պատմում են տվյալ կառույցի մասին ունեցած իրենց տեղեկությունները և դիմում են անծանոթ մարդկանց՝ այդ կառույցի մասին իրենց նոր տեղեկություններ տալու համար: Ստացված տեսանյութը ցուցադրվում է նաև դասարանում:

2.2.ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսուցիչների շրջանում իրականացված ուսումնասիրության արդյունքում ստացված տվյալները հնարավորություն տվեցին կատարել հետևյալ եզրակացությունը՝

1. Ուսուցման գործընթացում օգտագործում եք դիդակտիկ խաղեր:

✓ Հարցված ուսուցիչների մեծամասնությունը դասերի ընթացքում կիրառում է մաթեմատիկական տարբեր դիդակտիկ խաղեր, որոնք ունեն հիմնականում

աշակերտների մտածողության և մաթեմատիկական տրամաբանության զարգացման նպատակ:

2. Դասի ընթացքում հատկապես ի՞նչ իրավիճակներում եք նպատակահարմար համարում դիդակտիկ խաղերի կիրառումը:

✓ Հիմնականում այն դեպքում, երբ ուսումնասիրվող նյութը վերացական է և ոչ մատչելի:

✓ Երբ աշակերտները հոգնել են և անհրաժեշտ է վերականգնել նրանց կենտրոնացվածություն:

✓ Ցանկացած իրավիճակում դրանք կարելի է կիրառել՝ կախված ընտրված իրավիճակից:

3. Հատկապես ո՞ր դասարաններում դասավանդելիս եք ավելի հաճախ կիրառում դիդակտիկ խաղերը և ինչու՞:

❖ Դիդակտիկ խաղերի կիրառումը նպատակահարմար է իրականացնել հատկապես տարրական դասարաններում, և դա հիմնականում պայմանավորված է աշակերտների մտածողության առանձնահատկությամբ և դիդակտիկ խաղերի հնարավորություններով:

4. Ավելի հաճախ ի՞նչ նպատակ է հետապնդում դիդակտիկ խաղերի կիրառումը Ձեր կողմից:

✓ Աշակերտների լիցքաթափման, աշխուժացման,

✓ Աշակերտների ուսուցումն ու լիցքաթափումը կարելի է համատեղել խաղերի ճիշտ ընտրմամբ,

✓ Աշակերտների մոտիվացում, ուշադրության կենտրոնացում,

✓ Յուրացված նյութի ամրապնդման նպատակ,

✓ Նոր ուսուցանվող նյութի և հին նյութի միջև կապի հաստատման նպատակով:

5. Արդյո՞ք միշտ է դիդակտիկ խաղի կիրառումը նպատակահարմար և արդյո՞ք այն միշտ է տալիս այն արդյունքը, որը Դուք կանխատեսում եք:

✓ Դիդակտիկ խաղերի կիրառումը երբեմն ավելորդ է, երբ նպատակային չէ և միտված չէ կոնկրետ որևէ խնդրի լուծմանը,

✓ Դրանց հաճախակի կիրառումը կարող է կորցնել դրանց կարևորությունը երեխաների աչքում,

✓ Երբեմն դրանք շեղում են աշակերտներին:

6. Ինչպիսի՞ իրավիճակներում նպատակահարմար չէ խաղերի կիրառումը:

➤ Ծավալուն թեմաների ուսումնասիրման ժամանակ,

➤ Գրավոր աշխատանքների ժամանակ,

➤ Այն դեպքում, երբ դասարանն արդեն յուրացրել է նյութը,

➤ Երբ աշակերտները չափազանց աշխուժացած են և ոչ կենտրոնացած:

7. Մի՞թե դիդակտիկ խաղի կիրառումը միայն դասանյութի ամրապնդման կամ նոր նյութի ուսուցման նպատակով է կատարվում: Առանձնացրե՛ք մի քանի այլ նպատակ, որն ըստ Ձեզ կարող է ընկած լինել դրա կիրառման հիմքում:

➤ Խաղի հիմքում կարող են ընկած լինել նաև այնպիսի նպատակներ, ինչպիսիք են՝ հարգանքը, համագործակցությունը, ներառումը, արդարությունը:

- Շրջակա միջավայրի ճանաչում,
- Աշակերտների մոտիվացիա,
- Տրամաբանության զարգացում,
- Վարքի և միջանձնային հարաբերությունների կարգավորում,
- Հոգեկան տարբեր գործընթացների զարգացում:

8. Երբ ինքներդ եք մշակում որևէ դիդակտիկ խաղ, ինչ սկզբունքներ կամ չափանիշներ եք հաշվի առնում այն կազմելիս:

- ✓ Սովորողների հետաքրքրությունների շրջանակը,
- ✓ Աշակերտների հնարավորություններն ու կարողությունները,
- ✓ Աշակերտի տարիքային առանձնահատկությունները. խաղը պետք է նպաստի յուրաքանչյուր աշակերտի ակտիվ մասնակցությանը, լինի հստակ, ոչ բարդ ու ոչ էլ՝ ծավալուն,
- ✓ Համապատասխանությունը թեմային, կիրառելիության արդյունավետությունն ու մատչելիությունը:

2.3 ԴԻԴԱԿՏԻԿ ԽԱՂԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱՌԱՋ և ՀԵՏՈ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՏԿԱԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այս վերլուծությունը հնարավորություն տվեց մեզ գալ այն համոզման, որ աշակերտների շրջանում դիդակտիկ խաղերը հիմնականում զվարճանքի, լիցքաթափման համար են կիրառվում: Աշակերտները մեծ ոգևորվածությամբ են մասնակցում դիդակտիկ խաղերին, քանի որ նրանց կողմից դրանք չեն գիտակցվում որպես ուսումնական գործընթացի մաս, կամ ըստ իրենց՝ նրանք խաղերի ընթացում պարզապես հանգստանում են: Աշակերտների կարծիքով այդ խաղերը նրանց հնարավորություն են տալիս միասին ու համագործակցված աշխատելու, դասարանում բոլոր աշակերտները հնարավորություն են ստանում ներառվելու, չեն անտեսվում, խմբերի միջև առաջանում է մրցակցային մթնոլորտ ու նրանք ուզում են անպայման հաղթել. դա նրանց հիմնական նպատակն է: Նրանք նմանատիպ խաղերը չեն համարում իրենց գիտելիքներն ամրապնդող միջոցներ,

իսկ համեմատաբար բարձր առաջադիմությամբ երեխաների կարծիքով դրանք իրենց թույլ չեն տալիս դրսևորել իրենց հնարավորությունները. նման երեխաների կարծիքով ` դրանք շեղում են իրենց, իրենք ավելի արդյունավետ են համարում ինքնուրույն տեսրում աշխատելը: Իսկ համեմատաբար ցածր առաջադիմությամբ երեխաների կարծիքով դրանց հաճախակի կիրառումը լավ է, իսկ նման պատասխանի հիմնական պատճառն այն է, որ փոքրանում է նրանց պատասխանատվությունը, լարվածությունը պակասում է, խմբի ներսում նա կատարում է իր հնարավորություններին համապատասխան աշխատանք: Խաղից առաջ և հետո աշակերտների պատկերացումները բավականին փոփոխված էին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ կատարված ուսումնասիրությունները հնարավորություն են տալիս գալ այն եզրահանգման, որ դիդակտիկ խաղն իրականում ուսուցման գործընթացի անբաժանելի, արդյունավետ, տարողունակ, բավականին ձկուն ու լայն հնարավորություններով հագեցած միջոց է:

Ցանկացած ուսուցիչ և մասնագետ կարող է դիդակտիկ խաղերը կիրառել՝ խաղի մեջ տվյալ դասանյութի յուրացման, ամրապնդման կամ նոր նյութի ուսուցման նկատմամբ մոտիվացիայի առաջացման նպատակից՝ զատ՝ աշակերտների զարգացմանը մեծապես խթանող նպատակներ: Որպես աշխատանքի կատարման եղանակ՝ ընտրված էր ուսուցման կազմակերպման խմբային եղանակը, իսկ կատարվող աշխատանքն իրականում իր մեջ ամբողջացնում էր ժամանակակից մանկավարժական տարբեր տեխնոլոգիաներ՝ խաղային տեխնոլոգիայի գերակայությամբ: Նմանատիպ աշխատանքի ընթացքում կիրառվեցին մանկավարժական այնպիսի տեխնոլոգիաներ, ինչպիսիք են՝ համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիան, պրոբլեմային ուսուցման տեխնոլոգիան, նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիան, զարգացնող ուսուցման տեխնոլոգիան և այլն: Մեր կողմից կատարված աշխատանքի հիմքում ընկած էր այն գաղափարը, որ մաթեմատիկական դիդակտիկ խաղերը կարելի է իրականացնել ոչ միայն աշակերտների համար նյութը հասկանալի դարձնելու, աշակերտներին լիցքաթափելու կամ հանգստացնելու համար, այլ նաև դրանց հետ մեկտեղ կարելի է համատեղել նաև բնաձանաչողական գիտելիքների փոխանցումը: Հետազոտական աշխատանքի նպատակն էր բացահայտել, թե որքանով է հնարավոր մեկ խաղի միջոցով և՛ զարգացնել մաթեմատիկական մտածողությունը, և՛ նպաստել աշակերտների հաղորդակցական կարողությունների զարգացմանը, և՛ հաստատել միջառարկայական կապեր, և որ մեր գլխավոր նպատակներից մեկն էր՝ հաղորդել աշխարհաձանաչողական գիտելիքներ: Որպեսզի մշակված դիդակտիկ խաղը համապատասխանի աշակերտների տարիքային առանձնահատկություններին, լինի արդյունավետ, պարզ, հետաքրքիր ու դասանյութի հետ սերտորեն կապված, կատարվեցին դասագրքերի ուսումնասիրություններ՝ տարբեր առարկաներից նույն շրջանում ուսումնասիրվող թեմաների հետ կապերի հաստատման համար:

Եթե փորձենք զուգահեռներ տանել ուսուցիչների և տվյալ դասարանի աշակերտների տված պատասխանների միջև, ապա վստահաբար կարող ենք ասել, որ շատ դեպքերում մոտեցումները համընկնում էին: Այսինքն՝ ինչ նպատակով որ դրանք կիրառվում էին

դասերի ընթացքում, ինչ վերաբերմունք և մոտեցում ունենին ուսուցիչները խաղերի նկատմամբ, արտացոլված էր նաև աշակերտների պատասխաններում:

Այսպիսով՝ մեր կատարած աշխատանքը ձևավորեց այն համոզմունքը, որ հատկապես տարրական դասարաններում ուսուցման գործընթացը մեկ միասնություն է, ամբողջություն, ուսումնասիրվող առարկաների բաժանումը կրում է հարաբերական բնույթ. չպետք է դրանք խստորեն տարանջատել մեկը մյուսից, այլ անհրաժեշտ է անընդհատ հաստատել տարբեր առարկայական ու ոչ առարկայական կապեր՝ ընդլայնելով աշակերտների պատկերացումների և ընկալումների շրջանակը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աննա Արուտչյան, Դիդակտիկ խաղերի կիրառումը կրտսեր դպրոցականների մոտ, Գիտական հոդվածների ժողովածու, ՀՀ մանկավարժահոգեբանական գիտությունների ակադեմիա(ՀԿ), Եր.՝ 2007:

2. Փիրուզա Սարգսյան, «Խաղը որպես կրտսեր դպրոցականների բնաճանաչողական հետաքրքրությունների խթանման միջոց», **«Մանկավարժություն» գիտամեթոդական վերլուծական ամսագիր N6, 2012, էջ 54-57:**

3. **Փիրուզա Սարգսյան, ռուսերեն հղում, մանկավարժ ամսագիր 2012, N 6, էջ 55:**

4. Щедровский Г.П. Методические замечания к педагогическим исследованиям игры.// Психология и педагогика игры дошкольников. Пед.пед. Запорожца М., 1996, с. 24.

5. Менджеричкая Д.В., Воспитателю о детской игре.- М., 2008, 268с.

6. Ա.Լալարեկյան, Ա. Մակարյան «Գործնական խաղերի հաճույք և բավականություն պատճառելու հատկությունը որպես ուսուցման արդյունավետության ապահովման միջոց», **«Մանկավարժություն», 2009, էջ 3-4,**

7. <http://www.chesshouse.am/page25.html>

8. <https://hy.wikipedia.org/wiki>

9. <http://www.gov.am/am/building/>

10. <http://www.maths-and-games.com/index.php?lang=am&pg=3>

11. <http://dpir.mskh.am/en/node/405>

12. <http://www.dasaran.am/>

13. <http://www.resobr.ru/article/4746-didakticheskie-igry-dlya-mladshih-shkolnikov>

<https://infourok.ru/material.html?mid=56967>

14. <https://kopilkaurokov.ru/nachalniyeKlassi/presentacii/ighry-na-urokakh-matiematiki-v-nachal-nykh-klassakh>

15. <http://festival.1september.ru/articles/568195/>